

Lichenen van de najaarsexcursie 1994 naar Schouwen, Walcheren en Noord-Beveland

A. Aptroot en C.M. van Herk

The lichenological excursion to parts of Zeeland confirmed that the lichen flora is still rather rich, but declining. Several species, notably *Bryoria capillaris* and *Ramalina baltica*, which were restricted to the area, were not found and should be regarded as extinct in the Netherlands.

Maritime species like *Caloplaca marina*, *C. salina* and *Lecanora helicopsis* occurred on wood and both siliceous and calcareous rock on dykes.

De lichenologische najaarsexcursie 1994 concentreerde zich op de binnenduinrandbossen van Schouwen en Walcheren. Tevens werd in Noord-Beveland een dijk met Vilvoordse (kalkhoudende, harde) zandsteen bezocht.

De duinen zijn nog steeds tamelijk rijk aan terrestrische korstmossen, wat blijkt uit de vondsten van twee *Collema*'s, een *Leptogium*, *Diplo-schistes* en diverse *Cladonia*'s en *Cladina*'s. Als gevolg van de warme zomer werd op één plaats massaal *Veizdaea aestivalis* gevonden, vreemd genoeg samen met *Baeomyces rufus*, die van de duinen alleen bekend was van Duin- en Kruidberg. Epifyten zijn plaatselijk nog goed ontwikkeld met bijvoorbeeld *Platismatia glauca* en kleine *Usnea*'tjes, maar de zeldzaamste soorten, *Bryoria capillaris* en *B. fuscescens*, waren verdwenen uit het ratelpopulierbosje waar ze in 1977 groeiden (Brand 1981). De eerstgenoemde soort is hiermee uitgestorven in Nederland. Soorten als *Parmelia caperata* en *P. coniocarpa*, die zich in grote delen van het land opnieuw vestigen en er gewoonlijk vitaal uitzien, waren vertegenwoordigd door slecht groeiende of zelfs afstervende, oude populaties.

De binnenduinrandbossen bevatten zowel op Walcheren als op Goeree nog oude iepen met een rijke begroeiing van in totaal vier *Bacidia*'s, diverse *Opegrapha*'s en interessante pyrenocarpen, namelijk *Acrocordia gemmata* en *Strigula affinis*. Deze laatste groeit verder alleen op Voorne en bij Wassenaar en was nog niet bekend uit Zeeland. Niet teruggevonden werd *Ramalina baltica*, en deze moet als uitgestorven worden beschouwd.

De Zeeuwse dijken zijn gekenmerkt door het op grote schaal verwerken van Vilvoordse Zandsteen, een vrij harde, kalkrijke steensoort. Tevens zijn er veel geïmpregneerde houten paaltjes in het maritieme bereik. Dit geeft de gelegenheid om de variabiliteit van vooral de maritieme *Caloplaca*'s en *Lecanora*'s te onderzoeken. Tot onze verbazing waren *Caloplaca marina* en *C. salina* de dominante soorten op alle substraten, zuur of kalkrijk, steen of hout. Ook de diverse *Lecanora*'s, waaronder *L. helicopsis*, waren niet kieskeurig. Tussen de *Caloplaca*'s zat één collectie van een soredieuze *C. marina*-achtige, die nadere studie behoeft. Misschien betreft het hier één van de met een herbariumnaam aangeduide soorten uit een eerder verslag (Brand 1985).

Literatuur

- Brand, M. 1981. De lichoenflora van Schouwen en Goeree. Buxbaumiella 10: 21-28.
Brand, M. 1985. De lichenologische najaarsexcursie in 1981 naar Walcheren. Buxbaumiella 17: 4-13.

Locaties

Provincie Zeeland, 10 september 1994

Schouwen

- 1 Slot Haamstede, gem. Westerschouwen. Vrijstaande tuinmuur voor het kasteel. Km-blok: 42-35-22, Coörd.: 41,3-413,4.
- 2 Slot Haamstede. Vrijstaande Lindebomen bij het kasteel. Km-blok: 42-35-22, Coörd.: 41,3-413,4.
- 3 Slot Haamstede. Muren van het kasteel zelf en muren van de slotgracht. Km-blok: 42-35-22, Coörd.: 41,3-413,4.
- 4 Slot Haamstede. Laan met Zomereiken achter het kasteel. Km-blok: 42-35-22, Coörd.: 41,0-413,5.
- 5 Slot Haamstede. Bunker in het bos achter het kasteel. Km-blok: 42-35-22, Coörd.: 41,0-413,5.
- 6 Zeepe-duinen, gem. Westerschouwen. Oude Iepen, Populieren en Esdoorns in het binnenduinrandbos achter Slot Haamstede. Km-blok: 42-35-21, Coörd.: 40,7-413,5.
- 7 Zeepe-duinen. Open duingebied met Abeel, Eik, Esdoorn en Roos achter Slot Haamstede. Km-blok: 42-35-21, Coörd.: 40,6-413,5.
- 8 Burgh-Haamstede, gem. Westerschouwen. De muren van de kerk tegenover Slot Haamstede. Km-blok: 42-35-22, Coörd.: 41,4-413,4.

Noord-Beveland

- 9 's Gravenhoek, gem. Wissenkerke. De haven aan de Oosterschelde; op Vilvoortse zandsteen, graniet, basalt of houtwerk; onder andere balken en paaltjes.
Km-blok: 42-55-35, Coörd.: 44,9-402,9.

Walcheren

- 10 Oranjebosch, gem. Domburg. Oude lepen in binnenduinrandbos. Km-blok: 42-52-55, Coörd.: 29,1-400,9.
11 Westhove, gem. Domburg. Kromme Zomereiken in bos nabij de zeereep.
Km-blok: 48-12-11, Coörd.: 25,5-399,8.

Provincie Zeeland, 11 september 1994**Schouwen**

- 12 Nieuw-Haamstede, gem. Westerschouwen. Wilgen en Essen langs bosrand.
Km-blok: 42-34-13, Coörd.: 37,8-414,9.
13 Domaniale duinen, gem. Westerschouwen. Ratelpopulieren-, Abelen-, en Esdoornbosjes temidden van Dennenbos in de duinen. Km-blok: 42-34-34, Coörd.: 38,3-412,4.
14 Domaniale duinen. Zandige en lemige padranden en steilkantjes in Dennenbos in de duinen. Km-blok: 42-34-33, Coörd.: 37,8-412,3.

Legenda bij de soortenlijst

Ac	Acer pseudoplatanus (Gewone esdoorn)	a	asfalt
Be	Betula pendula (Ruwe berk)	b	basalt
Fr	Fraxinus excelsior (Gewone es)	d	denneappel
Hi	Hippophae rhamnoides (Duindoorn)	g	graniet
Pa	Populus alba (Witte abeel) [ook op wortels]	h	hout
Pn	Pinus nigra of P. sylvestris (Zwarte en Grove den) [ook op wortels]	k	harde kalksteen
Po	Populus nigra of P. x canadensis (Zwarte en Canadapopulier)	n	beton
Pt	Populus tremula (Ratelpopulier)	o	oester
Qu	Quercus robur (Zomereik)	p	boomstomp
Ro	Rosa canina (Hondsroos)	s	mortel en baksteen
Sa	Sambucus nigra (Gewone vlier)	t	terrestrisch
Sl	Salix spec. (Wilg)	v	Vilvoortse zandsteen
Ti	Tilia spec. (Linde)	y	ijzer
Ul	Ulmus spec. (Iep)	z	kieselsteentjes
		(A)	herbarium A. Aptroot
		(H)	C.M. van Herk.

Soortenlijst

<i>Acrocordia gemmata</i>	6UI(A,H)
<i>Arthonia spadicea</i>	4Qu, 10UI, 11Qu
<i>Bacidia arnoldiana</i>	6Ac, 12SI
<i>Bacidia arceutina</i>	6UI(A)
<i>Bacidia assulata</i>	6UI(A,H), 10UI(A,H)
<i>Bacidia delicata</i>	13Sa(A)
<i>Bacidia incompta</i>	10UI(A,H)
<i>Bacidia rubella</i>	6UI(A), 10UI(A,H)
<i>Baeomyces rufus</i>	14t(A,H)
<i>Buellia punctata</i>	1s, 2Ti, 3s, 7Pa, 7Ro, 12SI, 13Pa(A)
<i>Caloplaca aurantia</i>	8s
<i>Caloplaca citrina</i>	1s, 3s, 6Ac, 8s, 9h, 9v, 13Pa, 13Pt
<i>Caloplaca decipiens</i>	8s
<i>Caloplaca flavescens</i>	1s, 3s, 8s, 9v(A,H)
<i>Caloplaca flavocitrina</i>	3s
<i>Caloplaca flavovirescens</i>	3s
<i>Caloplaca lactea</i>	9v(A)
<i>Caloplaca lithophila</i>	3s, 9v(A,H)
<i>Caloplaca marina</i>	9b(A), 9g(A,H), 9h(A,H), 9k(A), 9n(A), 9v(A)
<i>Caloplaca obscurella</i>	12SI(A)
<i>Caloplaca ruderum</i>	3s, 8s
<i>Caloplaca salina</i>	9b(A,H), 9h(A), 9v(A)
<i>Caloplaca saxicola</i>	3s, 8s
<i>Caloplaca teicholyta (met ap.)</i>	3s(A)
<i>Candelariella vitellina</i>	3s, 9h
<i>Catillaria chalybeia</i>	8s
<i>Chaenotheca ferruginea</i>	4Qu
<i>Cladina arbuscula</i>	7t, 13t(A)
<i>Cladina ciliata</i>	7t(A), 13t(A)
<i>Cladina portentosa</i>	7t, 13t
<i>Cladonia coniocraea</i>	4Qu, 6UI, 7Ac, 10UI, 13Ac, 13Pa
<i>Cladonia fimbriata</i>	3s, 6Po, 7t, 13Ac, 13Hi, 13Pa, 13Pn, 13Pt
<i>Cladonia foliacea (met ap.)</i>	7t(A,H), 13t(A,H)
<i>Cladonia furcata</i>	7t, 13t
<i>Cladonia glauca</i>	7t, 13t
<i>Cladonia humilis</i>	7t(H), 13t(A)
<i>Cladonia macilentata</i>	7t, 13Hi, 13t
<i>Cladonia merochlorophaea s.l.</i>	7t, 13t
<i>Cladonia ochrochlora</i>	13t(A,H)
<i>Cladonia pocillum</i>	13t(A,H)
<i>Cladonia ramulosa</i>	7t, 13t
<i>Cladonia rangiformis</i>	7t, 13t(A)

<i>Cladonia subulata</i>	7t, 13t
<i>Cliostomum griffithii</i>	2Ti, 4Qu, 6Ac, 9h(A), 10UI, 12SI
<i>Coelocaulon aculeatum</i>	7t, 13t
<i>Collema crispum</i>	1s, 3s, 13t(A,H)
<i>Collema tenax</i>	13t(A,H)
<i>Dimerella pineti</i>	6Po(H), 10UI(H), 12Fr
<i>Diplocia canescens</i>	1s, 2Ti, 6Po, 6UI, 8s, 10UI
<i>Diploschistes muscorum</i>	13t
<i>Diplotomma ambiguum</i>	1s, 8s
<i>Dirina stenhammari</i>	8s(A,H)
<i>Enterographa crassa</i>	6Po(A), 10UI(A,H), 11Qu(H), 12Fr, 12SI
<i>Evernia prunastri</i>	4Qu, 6Ac, 6UI, 11Qu, 12SI, 13Ac, 13Pa, 13Pt, 13Ro
<i>Gyalideopsis anastomosans</i>	6Ac
<i>Hypogymnia physodes</i>	6Po, 7Ac, 7Pa, 13Ac, 13Be, 13Hi, 13Pa, 13Pn, 13Pt, 13Ro, 13Sa, 13t
<i>Hypogymnia tubulosa</i>	13Ac, 13Hi, 13Pa, 13Pt, 13Ro, 13Sa
<i>Lecania cyrtella</i>	13Pa(H)
<i>Lecania erysibe</i>	1s(A), 3s, 8s
<i>Lecania rabenhorstii</i>	1s, 3s, 9v(A,H)
<i>Lecanora albescens</i>	1s, 3s, 8s(A), 9h(A), 9v(A)
<i>Lecanora campestris</i>	3s, 8s
<i>Lecanora carpinea</i>	6Po, 12Fr, 13Pa(A)
<i>Lecanora chlorotera</i>	6Ac, 6Po, 6UI, 11Qu(A), 12Fr, 12SI, 13Pa
<i>Lecanora conizaeoides</i>	4Qu, 6Ac, 6Po, 6UI, 7Ac, 7Pa, 7Qu, 7Ro, 9h(A), 11Qu, 12Fr, 12SI, 13Ac, 13Be, 13Hi, 13Pa, 13Pn, 13Pt, 13Ro
<i>Lecanora crenulata</i>	8s(A), 9v(A)
<i>Lecanora dispersa</i>	1s, 3s, 8s, 9h(A), 9v(A), 13Pa, 13z(A)
<i>Lecanora expallens</i>	1s, 2Ti, 4Qu, 6Ac, 6Po(A), 6UI, 8s, 10UI(A), 11Qu, 12Fr, 12SI, 13Ac, 13Pt
<i>Lecanora hageni</i>	1s, 8s, 9h, 12SI, 13Pa
<i>Lecanora helicopis</i>	9g(A), 9h(A), 9v(A,H)
<i>Lecanora horiza</i>	8s
<i>Lecanora muralis</i>	3s
<i>Lecanora symmicta</i>	7Pa, 7Ro, 13Pa(A), 13Ro(A)
<i>Lecidella elaeochroma</i>	2Ti, 6Ac, 6Po, 11Qu, 12Fr, 12SI, 13Pa
<i>Lecidella scabra</i>	1s, 3s, 8s
<i>Lecidella stigmatea</i>	1s, 3s
<i>Lepraria incana</i>	1s, 2Ti, 4Qu, 6Po, 6UI, 7Ac, 8s, 10UI, 11Qu, 12SI, 13Be, 13Hi, 13Pt, 13Ro
<i>Lepraria lesdainii</i>	1s
<i>Lepraria lobificans</i>	1s, 3s, 5n(A), 7t

<i>Leptogium gelatinosum</i>	13t(A,H)
<i>Micarea denigrata</i>	13Pa
<i>Micarea nitschkeana</i>	13Pn(A)
<i>Micarea prasina</i>	13Be, 13Ro, 13Sa, 13d(A), 14t(A)
<i>Mycobilimbia sabuletorum</i>	5n(A)
<i>Mycoporum quercus</i>	7Qu
<i>Normandina pulchella</i>	10UI(A,H)
<i>Opegrapha atra</i>	12Fr
<i>Opegrapha niveoatra</i>	12SI(A)
<i>Opegrapha ochrocheila</i>	10UI(A,H)
<i>Opegrapha saxatilis</i>	8s(A)
<i>Opegrapha vulgata</i>	6UI(A,H), 10UI(A,H)
<i>Parmelia caperata</i>	4Qu, 6Po, 10UI, 11Qu, 13Ac, 13Pa, 13Pt
<i>Parmelia coniocarpa</i>	6Po(A,H)
<i>Parmelia glabratula</i>	6Ac, 6Po(A)
<i>Parmelia revoluta</i>	4Qu, 6UI
<i>Parmelia saxatilis</i>	6Po, 13Pt
<i>Parmelia subaurifera</i>	4Qu, 6Ac, 6Po, 7Ac, 10UI, 11Qu, 12SI, 13Ac, 13Pa, 13Pt, 13Ro, 13Sa
<i>Parmelia subrudecta</i>	4Qu, 6Ac, 6Po, 10UI, 11Qu
<i>Parmelia sulcata</i>	6Ac, 6Po, 7Ac, 7Pa, 10UI, 11Qu, 12Fr, 12SI, 13Ac, 13Be, 13Hi, 13Pa, 13Pt, 13Ro, 13Sa
<i>Peltigera canina</i>	13t(A,H)
<i>Peltigera rufescens</i>	7t(A,H), 13t(A,H)
<i>Pertusaria albescens</i>	6Po(A,H)
<i>Pertusaria coccodes</i>	11Qu(H)
<i>Pertusaria pertusa</i>	11Qu(A)
<i>Pertusaria leioplaca</i>	11Qu(A)
<i>Phaeophyscia orbicularis</i>	3s, 6Ac, 7Pa, 8s, 13Pa
<i>Phlyctis argena</i>	6Ac, 10UI, 11Qu
<i>Physcia adscendens</i>	1s, 3s, 6Ac, 7Pa, 8s, 9h, 12SI, 13Ac, 13Pa
<i>Physcia tenella</i>	3s, 6Ac, 9h, 13Ac, 13Pa, 13Pt, 13Ro, 13Sa
<i>Physconia perisidiosa</i>	10UI
<i>Placynthiella icmalea</i>	7t, 13Ac, 13Be, 13Hi, 13Pt, 13d(A)
<i>Platismatia glauca</i>	13Pt(A)
<i>Porina aenea</i>	6Po, 12Fr
<i>Porina chlorotica</i>	5a(A), 5y(A)
<i>Porpidia sooredizodes</i>	3s
<i>Pseudevernia furfuracea</i>	13Hi, 13Pa
<i>Psilolechia leprosa</i>	3s
<i>Psilolechia lucida</i>	1s, 3s, 8s
<i>Pyrenocollema halodytes</i>	9o(H), 9v(A)
<i>Ramalina farinacea</i>	7Pa, 10UI, 12Fr, 12SI, 13Ac

<i>Ramalina fastigiata</i>	6Ac
<i>Rhizocarpon distinctum</i>	3s(A)
<i>Rinodina gennarii</i>	1s, 3s, 8s, 9b(A), 9h
<i>Sarcogyne regularis</i>	3s
<i>Scoliciosporum umbrinum</i>	1s(A), 3s, 8s
<i>Strigula affinis</i>	10UI(A,H)
<i>Tephromela atra</i>	3s
<i>Trapelia coarctata</i>	3s
<i>Trapelia placodioides</i>	8s
<i>Trapeliopsis flexuosa</i>	6UI, 7t, 13Hi, 13Pa, 13Pn
<i>Trapeliopsis granulosa</i>	7t, 13Be, 13Hi, 13h(A)
<i>Usnea subfloridana</i>	13Pt
<i>Verrucaria glaucina</i>	3s
<i>Verrucaria halizoa</i>	9v(A)
<i>Verrucaria macrostoma</i>	1s, 8s(A)
<i>Verrucaria macrostoma</i> f. <i>tectorum</i>	1s(A)
<i>Verrucaria maculiformis</i>	8s(A)
<i>Verrucaria muralis</i>	1s, 3s(A), 5n(A), 8s, 9v(A), 13z(A)
<i>Verrucaria nigrescens</i>	1s, 3s, 8s
<i>Verrucaria ochrostoma</i>	3s(A)
<i>Verrucaria paulula</i>	9v(A)
<i>Verrucaria viridula</i>	1s, 3s
<i>Veizdaea aestivalis</i>	14t(A,H)
<i>Xanthoria calcicola</i>	3s, 8s, 9h
<i>Xanthoria parietina</i>	1s, 3s, 6Ac, 7Pa, 8s, 9h, 9v, 12SI, 13Ac, 13Pa, 13Pt
<i>Xanthoria polycarpa</i>	7Pa, 7Ro, 13Pa, 13Pt, 13Ro, 13Sa